

*Панаріна О.**

ПОЛЬСЬКО-НІМЕЦЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

1989 рік став роком кардинального перелому в польсько-німецьких відносинах, причиною якого стала поява нових передумов та чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, які необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку.

Нові міжнародні умови для політичних відносин між Польщею, в якій відбувався складний процес системної трансформації, та Німеччиною, процес об'єднання якої тривав в 1989-1990 роках і офіційно завершився 3 жовтня 1990 року, формувалися, насамперед, внаслідок:

§ подолання конфлікту Захід-Схід в 1989-1990 роках; польсько-німецькі відносини перестали бути елементом двополюсного поділу Європи, системне протистояння Схід-Захід перестало бути тягарем для відносин Німеччини та Польщі,

§ розпад СРСР та радянського блоку,

§ пошук нової моделі загальноєвропейської безпеки та співробітництва, важливим елементом якої мало стати розширення НАТО та ЄС за рахунок країн Центрально-Східної Європи, включаючи Польщу.

Системні зміни в Польщі, що розпочалися в 1989 році, сприяли формуванню її нової зовнішньої політики. Зі стратегічної точки зору, політична та економічна безпека Польщі були пов'язані з інтеграцією до західноєвропейських структур.

Після політичних змін 1989 року одним з найнеобхідніших завдань для Польщі та ФРН стало формування нових договірних засад політичних відносин між ними. Кардинальні зміни в польсько-німецьких відносинах було започатковано підписанням Договору про підтвердження існуючого польсько-німецького кордону від 14 листопада 1990 р. та Договору про добросусідство і співробітництво між Польщею та ФРН від 17 червня 1991 р. Обидва договори набули чинності 16 січня 1992 р. і формально започаткували новий етап польсько-німецьких відносин.

Об'єднана Німеччина невдовзі стала головним політичним та економічним партнером Польщі. Формула «до Європи через Німеччину» містила суть зовнішньої політики Польщі в дев'яностих роках на західному напрямку. Насамперед, це стосувалося співробітництва в справі інтеграції Польщі до європейських та атлантичних структур.

Не слід недооцінювати наявність в дев'яностих роках асиметрії у відносинах між Польщею та об'єднаною Німеччиною, що знаходило своє відображення в різниці міжнародного значення та позицій обох держав. Асиметрія проявлялась не лише в різниці економічного розвитку, але також в рівні зацікавленості партнерами один одним. Для Німеччини Польща завжди була і надалі залишалась лише одним з-поміж інших важливих європейських партнерів, до того ж не найважливішим. Для Польщі ж навпаки, Німеччина була найважливішим партнером.

В умовах нового європейського порядку об'єднана Німеччина стала однією з найпотужніших держав. Це мало наступні наслідки. По-перше, ФРН була вимушена прагнути до збереження довіри, яку вона здобула на міжнародній арені в попередні роки і стриму-

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вати свої прагнення. По-друге, в Польщі викликало занепокоєння, або навіть відчуття загрози, надмірне обмеження європейських контактів лише до відносин з Німеччиною. По-третє, серед європейських союзників ФРН німецька політична (і економічна) активність в центральній та південно-східній Європі сприймалась іноді з підозрою, через побоювання утворення своєрідної німецької сфери впливу, яка у випадку її включення до європейських структур ще більше б посилила перевагу ФРН.

Саме в таких категоріях треба розглядати концепцію, яка з'явилася майже відразу після підписання польсько-німецького договору від червня 1991 року. Два місяці потому у Веймарі зустрілися міністри закордонних справ Франції, Німеччини та Польщі, що дало початок так званому Веймарському трикутнику. Це мала бути тісна співпраця трьох держав, яка б сприяла європейській та євроатлантичній інтеграції центральної Європи та запобігла б підозрам щодо прагнення Німеччини до європейської гегемонії. Веймарський трикутник на тривалий час став елементом європейської політики. Проте, слід наголосити на обмеженому зацікавленні Францією центральноєвропейським регіоном, в тому числі Польщею.

Аргументи німецького уряду на користь розширення ЄС на схід мали переважно політичний характер, а вже потім економічний. Німецька мотивація пов'язувалася, насамперед, розширенням сфери безпеки та стабільності на континенті. Підтримуючи Польщу, Німеччина керувалась інтересами своєї безпеки і прагненням до економічної та соціальної стабільності в державі, з якою ФРН має спільний кордон значної протяжності, і яка перебуває у складному процесі трансформації. Безпосереднє сусідство держав, між якими існували значні диспропорції економічних потенціалів, на подальшу перспективу становило б потенційне джерело напруги в європейських відносинах. Небезпечним для Німеччини наслідком такої ситуації могло б стати поширення на її територію різних негативних явищ, пов'язаних з сусідством з біднішими країнами. Крім того, для Німеччини надзвичайно важливим був той факт, що після перенесення кордону ЄС на схід, вона змінювала свій периферійний політико-географічний статус і переставала бути фронтовою державою ЄС. Привабливість для Німеччини польської економіки початком оцінювалася низько. Лише з другої половини дев'яностих років ХХ століття належним чином стала оцінюватися користь торговельного співробітництва з Польщею (великий об'єм її внутрішнього ринку, зменшення безробіття в ФРН завдяки збільшенню експорту до Польщі). Хоча аргументи економічного характеру використовували як прихильники, так і опоненти розширення. Важливе значення мала відсутність суттєвих розбіжностей в оцінці напрямків європейської інтеграції серед політичних партій ФРН. Всі найбільші політичні партії – ХДС/ХСС, Вільна демократична партія, Соціал-демократична партія Німеччини та Союз '90-Зелені підтримували розширення ЄС на схід.

Таким чином, на польсько-німецькі відносини позитивний вплив справляли зміни в міжнародному середовищі, а також процеси трансформації, які відбувалися в самих Польщі та ФРН. Німеччина відіграла важливу роль в процесі інтеграції Польщі до Європейського Союзу. Завдяки підтримці Німеччини, держави зі значним економічним та політичним потенціалом, позиція якої в рамках ЄС має надзвичайну вагу, Польща змогла в доволі короткі терміни провести внутрішні реформи та реалізувати свою стратегічну зовнішньополітичну мету – стати членом ЄС.